

zákonu přihlásil, byl by se stal jako zákonný dědic hned tehdy vlastníkem oněch věcí a, kdyby je byl daroval jako vlastník, nebyl by je mohl z důvodů nyní uplatňovaných žádati zpět. Nemůže proto žádati, by za to, že jednal tehdy protizákonně, byl nyní odměněn tím, že se mu vindikační nárok uzná a k zpětnému nabytí věcí se mu dopomůže. Mravní povinnost žalované k vrácení věcí nemůže při tom padati na váhu, ježto ji nelze opřít o zákon a, jakž shora řečeno, žalovaná jednala bezelstně.

N e j v y š š í s o u d nevyhověl dovolání.

D ů v o d y:

S odvolacím soudem jest souhlasiti, pokud dospěl k názoru, že žalovaná nabyla vlastnictví věcí, o něž jde, vydržením a že zažalované nároky nejsou odůvodněné ani s hlediska druhé věty § 366 obč. zák. Po té stránce jest vycházeti ovšem ze zjištění napadeného rozsudku. Za těchto předpokladů jest úplně souhlasiti s případnými důvody, jimiž odvolací soud řešil otázku vydržení vlastnictví a otázku použití druhé věty § 366 obč. zák. na tento případ. Názor, vyslovený v této otázce, odpovídá nejen zákonu, nýbrž kryje se i názorem vědy (Stubenrauch I. str. 458 a Randa, Právo vlastnické str. 231).

Čís. 8992.

Kde lze žalovati o plnění není zpravidla místa pro žalobu určovací, leč že by se určovací žalobou zjednával právní základ pro právní vztahy stran a určovací žaloba by takto sledovala samostatný rozumný účel.

Zavázal-li se spolek doporučovati svým členům pro pojištění výhradně určitou pojišťovací společnost, jež převzala závazek pojistiti přihlásivší se členy spolku za podmínek a za premie uvedené ve smlouvě, nešlo o předběžnou smlouvu ve prospěch třetích osob (členů spolku), nýbrž o smlouvu svého druhu, smlouvu rámcovou. Spolek jest oprávněn domáhati se proti pojišťovací společnosti, by platnost smlouvy a vázanost pojišťovací společnosti byly zjištěny soudním rozhodnutím.

Sproštění závazku pro hospodářskou nemožnost (nedostižnost) plnění předpokládá, že se plnění stalo pro zavázaného hospodářsky nemožným n á h o d o u, any nastaly neočekávané a nepředvídané poměry tou měrou, že by splnění smlouvy ukládalo povinnému takovou oběť, kterou nelze na něm rozumně požadovati.

(Rozh. ze dne 25. května 1929, Rv I 1079/28.)

Žalující spolek jezdců na motorech domáhal se proti žalované pojišťovně zjištění, že smlouva, již uzavřel žalující spolek se žalovanou o pojištění svých členů, jest pravoplatná a že žalovaná pojišťovna jest povinna, by tuto smlouvu dodržela. O b a n i ž š í s o u d y žalobu zamítly.

N e j v y š š í s o u d uznal podle žaloby.

D ů v o d y:

Dovolání, uplatňující dovolací důvody čís. 2 a 4 § 503 c. ř. s., jest opodstatněno, pokud s hlediska důvodu posléz uvedeného vytýká, že odvolací soud, potvrdiv zamítavý rozsudek soudu první stolice, neposoudil věc správně po právní stránce. Odvolací soud především pochybil, vysloviv, že tu není podmínek určovací žaloby podle § 228 c. ř. s., poněvadž prý žalující spolek nemá právního zájmu na určení, jehož se domáhá žalobou. Nehledíc ani k tomu, že obsah sporné smlouvy slibuje žalobci určitý příjem (na provisích), jenž mu uchází, když žalovaná pojišťovna, popírajíc závaznost smlouvy, zásadně odpírá ji plniti pojištěním přihlásivších se členů spolku za podmínek smlouvou stanovených, jest i jinak pro žalující spolek zřejmě důležité, by věděl, zda může počítati s platností smlouvy, již se výhodným způsobem postaral o pojištění svých členů, a podle toho se mohl dále zařídit. Za tohoto stavu věci má žalobce zajisté právní zájem na tom, by bylo — žalovanou popírané — trvání sporné smlouvy zjištěno bez odkladu soudním rozhodnutím. Odvolacímu soudu nelze přisvědčiti ani potud, pokud uznal určovací žalobu v tomto případě za nepřipustnou i proto, že jest lze ihned žalovati o plnění, o to, že žalovaná pojišťovna jest povinna uzavřít pojištění s určitým členem žalujícího klubu za podmínek uvedených ve sporné smlouvě. Jest sice pravda, že možnost, žalovati o plnění, zpravidla vylučuje žalobu určovací. Ale s tohoto hlediska jest, lze-li žalovati o plnění, určovací žaloba vyloučena jen tam, kde by nesloužila skutečným potřebám, nýbrž jen zbytečnému rozmnožování nebo zdražování sporů. Kde se však určovací žalobou zjednává pevný právní základ pro právní vztahy stran a určovací žaloba takto sleduje samostatný rozumný účel, jest přípustná bez ohledu na to, zda lze žalovati též o plnění. To platí zejména v případech, kde oněmi nároky, jež by po případě již nyní mohly býti vymáhány žalobou o plnění, není vyčerpán celý obsah a dosah sporného právního poměru. O takový případ tu jde. Z toho plyne, že okolnosti, přednesené žalobcem, opodstatňují veškeré podmínky § 228 c. ř. s. pro přípustnost určovací žaloby a neobstojí tudíž formální důvod, z něhož odvolací soud shledal zamítnutí žaloby správným. Pokud nižší soudy, zejména soud odvolací v této souvislosti poukazují též k tomu, že sporná smlouva obsahuje v podstatě jen ustanovení o výhodách, jež má při uzavírání pojišťovacích smluv žalovaná pojišťovna poskytnouti členům žalujícího spolku, ale nestanoví prý závazek žalované pojišťovny, vůbec uzavírat pojišťovací smlouvy, což prý podle smlouvy jest ponecháno na vůli pojišťovně, bude tento právní názor vyvrácen v dalších vývodech.

Ve věci samé žalovaná pojišťovna, nepopírajíc počáteční platnost sporné smlouvy, bránila se proti žalobnímu nároku jednak právě uvedeným výkladem smlouvy ze dne 17. dubna 1924, jednak tvrzením, že tato smlouva dodatečně pozbyla pro ni závaznosti pro podstatnou změnu poměrů a pro nemožnost plnění, která prý nastala jednak vzhledem k tomu, že pojištění automobilů a motocyklů podle sazeb ve smlouvě uvedených jest nyní značně pasivní, jednak tím, že sdružení pojišťoven pro-

vozujících automobilové pojištění vydalo po uzavření sporné smlouvy novou sazbu pro pojištění automobilů a motocyklů, že jednotlivé pojišťovny byly poukázány, by předložily spolkům nové smlouvy, poněvadž staré smlouvy se zakládají na sazbě, jež mezitím pozbyla platnosti, že nedodržení nových sazeb stihá kartelová dohoda vysokými konvenčními pokutami, že tím jest vázána i žalovaná pojišťovna a že v důsledku těchto okolností sporná smlouva se stala bezpředmětnou a nesplnitelnou. Neprávem nižší soudy přisvědčily k těmto námitkám. Odvolací soud nevystihl pravou podstatu sporné smlouvy ze dne 17. dubna 1924, maje za to, že jest ji považovati za předběžnou úmluvu ve prospěch osob třetích (členů žalujícího spolku) o budoucí smlouvě pojišťovací (§§ 936, 881 obč. zák.). Ve skutečnosti tu nejde o předběžnou smlouvu ve smyslu § 936 obč. zák., nýbrž o samostatnou hotovou smlouvu mezi žalujícím spolkem a žalovanou pojišťovnou, již se na jedné straně spolek zavázal odporučovati svým členům pro pojištění všeho druhu výhradně žalovanou společnost, na druhé straně tato převzala závazek pojistiti přihlásivší se členy spolku za podmínek a za premie uvedené ve smlouvě a v jejích přílohách. Jde tu o smlouvu svého druhu, o tak zvanou smlouvu rámcovou, kterou jsou již předem závazně upraveny podmínky pro celou skupinu budoucích právních jednání určitého druhu v určitém okruhu osob, při čemž rámcová smlouva jest v tomto případě vyznačena též tím, že ji sjednává zájmová organizace odběratelů určitého zboží, určitých výkonů a pod. s podnikatelem tohoto druhu, a že smlouvou jsou stanoveny podmínky, za nichž podnikatel jest povinen vejíti ve smlouvu s příslušníky oné organizace. Pokud jest rozeznávati smlouvající spolek jako právnickou osobu od osob jednotlivých jeho členů, a pokud i těmto jsou smlouvou zaručeny určité výhody, jde tu ovšem zároveň o smlouvu ve prospěch třetích osob (§ 881 obč. zák.). Ale touto stránkou věci netřeba se obírat v tomto případě, kde jde právě o přímý poměr mezi smluvními stranami, t. j. mezi žalujícím spolkem a žalovanou pojišťovnou, neboť tím není nijak dotčeno prvotní právo žalobcovo žádati, by žalovaná plnila závazek smlouvou převzatý, pokud se týče domáhati se toho, aby platnost smlouvy a vázanost žalované byly zjištěny soudním rozhodnutím (srov. Ehrenzweig System II/1, 1928, str. 144—149, 200). Námitka žalované, že spornou smlouvou byly podmínky pojištění závazně upraveny jen pro případ, že by žalovaná pojišťovna chtěla sjednati pojišťovací smlouvu s tím kterým členem žalujícího spolku, že však k tomu podle smlouvy ze dne 17. dubna 1924 zásadně vůbec není povinna, jest zřejmě vyvrácena nejen jasným doslovem druhého odstavce této smlouvy (»Dagegen sind Sie verpflichtet, unseren Mitgliedern mit sofortiger Wirkung auf Grund der zu stellenden Anträge alle Versicherungen zu den aus den Beilagen a) und b) ersichtlichen Bedingungen und Prämien zu gewähren«), nýbrž zejména i srovnáním tohoto odstavce s odstavcem sedmým téže smlouvy (»Sie sind verpflichtet, die aus der Beilage ersichtlichen Prämiensätze und Rabatte bei Versicherungen unserer Mitglieder einzuräumen«). Neboť tento odstavec by neměl vůbec smyslu a byl by jen zcela zbytečným opakováním, kdyby nebylo

pokládáno za to, že druhý odstavec má smysl jiný, pokud se týče širší, t. j., že jest jím stanovena zásadní povinnost žalované pojišťovny uzavírat s členy spolku pojišťovací smlouvy za podmínek, uvedených v přílohách smlouvy ze dne 17. dubna 1924. Tím, co dosud uvedeno, jest vyvrácena nejen posléz uvedená námitka žalované, nýbrž padají tím zároveň též všechny důsledky, vyvozované z domnělé povahy sporné smlouvy jako smlouvy předběžné ve smyslu § 936 obč. zák., a zbývá jen ještě zkoumati, zda ostatní námitky žalované mohou obstáti, posuzuje-li se sporná smlouva s právních hledisek tuto naznačených. I k této otázce nutno odpověděti záporně.

Při tom je výsledek úplně stejný, ať se o tvrzení nezávaznosti smlouvy pro podstatnou změnu poměrů, za nichž byla dojednána, a pro napotomní nemožnost plnění uvažuje s hlediska případného obdobného použití zásad o doložce daných poměrů (*clausula rebus sic stantibus*), nebo s hlediska nemožnosti plnění podle § 1447 obč. zák. V tomto směru jest především zřejmo, že tu nelze vůbec mluvit o objektivní, absolutní nemožnosti plnění, nýbrž že nejvýše přichází v úvahu nemožnost subjektivní, relativní. Mohou ovšem nastati případy, kde nutno i při hotových úplatných smlouvách přihlížeti k nastavší změně poměrů a k hospodářské nemožnosti plnění, avšak to předpokládá, že nemožnost nastala událostmi, jež strany, sjednávající smlouvu, nemohly předvídati, což v tomto případě žalovaná ani netvrdila a ovšem důvodně tvrditi nemůže. Zásadou jest, že má býti zachována smlouva platně uzavřená dotud, dokud jest její splnění fysicky možné, třebaže hospodářský výsledek plnění pro tu neb onu smluvní stranu pro napotomní změnu poměrů jest spojen s neočekávanou ztrátou. Sproštění závazku pro hospodářskou nemožnost (nedostižnost) plnění, kterou po případě lze klásti na roveň nemožnosti, jakou má na mysli § 1447 obč. zák., předpokládá, že se plnění stalo pro zavázaného hospodářsky nemožným náhodou, ježto nastaly neočekávané a nepředvídané poměry tou měrou, že by splnění smlouvy ukládalo povinnému takovou oběť, kterou na něm nelze rozumně požadovati. Netřeba ani zvlášť zdůrazniti, že v souzeném případě žalovaná pojišťovna své povšechné tvrzení v tomto směru nijak blíže nedoložila. Rozhodným jest, že žalovaná pojišťovna, uzavírajíc smlouvu pro ni nevypověditelnou na poměrně dlouhou dobu deseti let, při náležité rozvaze mohla a měla počítati s tím, že v této době přirozeným vývojem událostí může nastati změna poměrů v její neprospěch. Pakliže přes to uzavřela smlouvu, nezabezpečivši se buď hospodářsky nebo smluvně proti možnosti takové změny, pokud se týče proti jejím hospodářským a právním následkům, nutno uznati, že tím vzala na se nebezpečí vyplývající z takové nepříznivé změny poměrů, a, když tato změna skutečně nastala, nemůže žalovaná z toho dovoditi nezávaznost smlouvy. Co se konečně týče poslední námitky žalované pojišťovny, že sdružení pojišťoven provozujících automobilové pojištění vydalo po uzavření sporné smlouvy novou sazbu pro pojištění automobilů a motocyklů, že jednotlivé pojišťovny byly poukázány, by předložily spolkům nové smlouvy, poněvadž se staré smlouvy zakládají na sazbě, jež mezitím

pozbyla platnosti, že nedodržení nových sazeb stihá kartelová dohoda vysokými smluvními pokutami, že tím jest vázána i žalovaná pojišťovna a že se v důsledku těchto okolností sporná smlouva stala bezpředmětnou a nesplnitelnou, jest i tato námitka neodůvodněna. Vydání nové sazby o sobě se nemohlo dotýkati platnosti a závaznosti starší smlouvy, třebaže sazba byla schválena vládou. Když podle § 5 obč. zák. ani zákon zpravidla nepůsobí zpět a nemá tudíž vlivu na dřívější jednání a na práva před tím nabytá, musí to tím spíše platiti pro sazbu, na níž se usneslo sdružení soukromých podnikatelů. Poukazuje-li žalovaná v této souvislosti k tomu, že jest vázána novou sazbou a kartelovou dohodou, a snaží-li i z toho dovoditi nemožnost plnění spornou smlouvu, jest jí připomenouti, že § 1447 obč. zák. v každém případě předpokládá nemožnost plnění nahodilou, tudíž nezaviněnou. Z toho plyne, že se žalovaná nemůže dovolávati náhody a tudíž dobrodiní § 1447 obč. zák., pokud si sama zavinila okolnosti, z nichž nyní dovozuje nemožnost plnění, t. j. pokud tvrzená vázanost spočívá na její vlastní vůli, poněvadž po vzniku sporné smlouvy a jsouc jí vázána převzala nové závazky odporující této smlouvě. Pokud by však zejména tvrzení žalované, že nedodržení nové sazby se stihá konvenčními pokutami, mohlo a mělo poukazovati k možnosti nátlaku na žalovanou pojišťovnu v tom směru, by porušila starší smlouvu nezrušenou a nadále závaznou, nelze k tomu po zákonu vůbec přihlížeti při posuzování otázky, o níž tu jde, poněvadž by tu šlo o nátlak nedovolený, jenž by se vymykal z rámce zákona a jemuž by se nemohlo dostati pomoci soudů.

Čís. 8993.

Třetí osoba, již přísluší k předmětům, stíženým zatímním opatřením, právo nedopouštějící výkon exekuce, může odporovati prozatímnímu opatření žalobou podle § 37 ex. ř.

Vlastnictví, jež si prodatel vyhradil k prodané věci až do úplného zaplacení kupní ceny, jest právem, nedopouštějícím výkon exekuce (prozatímního opatření).

Do rozsudečného výroku prvního soudu, vyhovujícího žalobě podle § 37 ex. ř., nelze pojmáti dodatek: »a exekuce se zrušuje«.

(Rozh. ze dne 25. května 1929, Rv I 62/29.)

Bertě S-ové bylo k zajištění peněžité pohledávky povoleno proti Rudolfu I-ovi prozatímní opatření zabavením nákladního auta. Žalující firma, tvrdíc, že zabavené auto prodala Rudolfu I-ovi na splátky s výhradou vlastnictví, podala na Bertu S-ovou žalobu o nepřípustnost prozatímního opatření. Procesní soud první stolice vyslovil v rozsudečném výroku, že prozatímní opatření jest nepřípustné a se zrušuje, a dodal: »Prozatímní opatření ohledně auta trvá až do právoplatného rozhodnutí tohoto sporu.« Odvolací soud napadený rozsudek potvrdil.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání, vyloučil však z nálezu prvního soudu slova »a se zrušuje«.